

GOV-HER-NANCE

“Gov-her-nance” महिलाको भूमिका, स्थानीय विकास र खुला सरकार सम्बन्धी विद्यमान समस्याको समाधान गर्ने हेतुले नयाँ आवाजलाई स्थान दिने एक पृथक अवधारणा हो । Gov-her-nance बुलेटिनले नेपाल भरिका विभिन्न समुदायबाट संकलन गरिएका हल्ला, नागरिकका जिज्ञासा तथा प्रश्नहरू संकलन गरी तथ्य पत्ता लगाएर आम नागरिकलाई सूचित गर्दछ । हामी यस बुलेटिनको माध्यमबाट महिला तथा लैंगिक अल्पसंख्यकका मुद्दालाई बाहिर ल्याएर घनगढी उप-महानगरवासी र उप-महानगरपालिका बिचको सूचनाको दुरी कम गरी लैंगिक मैत्री उप-महानगरको अवधारणालाई साकार पार्ने लक्ष राख्दछौं ।

घरका युवाहरू कमाउन भारत गएपछि, दिनभरी काम गरेर राती परेपछि खानाको जोहो गर्दै शिवनगरका दलित समुदायका महिला

तस्वीर : रेवती एस.के

कानूनतः सुरक्षित गर्भपतन गराउन सकिने अवस्था

गर्भपतनलाई पहिले कसूरको रूपमा लिइन्थ्यो, तर अहिले गर्भपतनलाई शर्तको पालना गर्ने गरी कानूनी मान्यता दिईएको छ । निम्न अवस्थामा स्वास्थ्यकर्मी मार्फत सुरक्षित गर्भपतन गराउन सकिन्छः

- (क) गर्भवती महिलाको मञ्जुरीमा १२ हप्तासम्म
- (ख) इजाजत प्राप्त चिकित्सकका अनुसार, गर्भपतन नगराएमा गर्भवती महिलाको ज्यानमा खतरा पुग्न सक्ने वा शारीरिक वा मानसिक स्वास्थ्य खराब हुन सक्ने वा विकलांग बच्चा जन्मिने भएमा, महिलाको मञ्जुरीमा
- (ग) जवर्जस्ती करणी वा हाडनाता करणीबाट रहन गएको अठार हप्तासम्मको गर्भ, गर्भवती महिलाको मञ्जुरीमा
- (घ) रोग प्रतिरोधक क्षमता उन्मुक्ति गर्ने जिवाणु अर्थात एच.आई.भी.वा त्यस्तै प्रकृतिको अन्य निको नहुने रोग शरीरमा भएकी गर्भवती महिलाको मञ्जुरीमा

यसबाहेक गर्भमा रहेको भ्रूणको लिंग पहिचान हुने कुनै काम गर्न वा गराउन र त्यसरी लिंग पहिचान भएपछि गर्भपतन गर्न वा गराउने दुबैलाई भने सजाय हुन्छ ।

स्रोत : <https://mohp.gov.np/downloads/National%20Safe%20Abortion%20Policy.pdf>

हल्ला र तथ्य

टोल विकास संस्थाहरूमा प्राय पुरुषहरू नै हर्ताकर्ता हुन्छन् । महिलालाई सहभागी गराउने कुनै विशेष प्रावधान हुँदैन ?

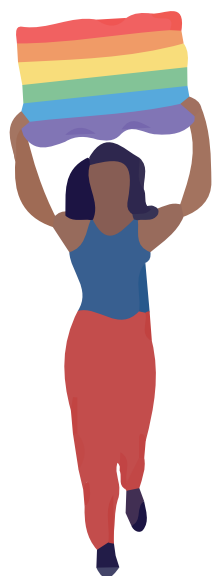
टोल विकास संस्था, टोलका वासिन्दाको आमभेलाबाट गठन गरिन्छ । संस्था गठन गर्दा टोल तथा बस्ती भित्रका एक घरधुरीबाट बढीमा एक जना हुनेगरी भौगोलिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको आधारमा सभा वा वडा कार्यालयले तोकेको चार किल्ला भित्रका नागरिकहरूले सर्वसम्मत गर्नुपर्छ । यसरी बनेको कार्य समितिको कार्यावधि २ वर्ष सम्मको हुन्छ । कार्य समितिमा कम्तिमा पनि ५० प्रतिशत महिला सदस्य हुनेपर्ने हुन्छ । अर्क अध्यक्ष, सचिव वा कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक पदमा अनिवार्य रूपमा महिला हुनुपर्दछ ।

श्रोत : <https://mofaga.gov.np/model-law/2223>

अपांग परिचय पत्र प्राप्त गर्न, अपांगता भएको व्यक्ति वा निजको परिवार वा संरक्षकले आफ्नो स्थायी ठेगाना रहेको स्थानीय तहमा निवेदन दिनुपर्ने हुन्छ । स्थायी ठेगाना रहेको स्थानीय तहमा बसोबास नगर्ने र शाररिक वा मानसिक अवस्थाको कारण आफ्नो स्थायी ठेगानामा गएर परिचय पत्र प्राप्त गर्न असमर्थ व्यक्तिले आफुले बसोबास गर्दै आएको स्थानीय तहमा निवेदन दिन सक्दछन् । यसको लागि निवेदन दिँदा आफुले स्थायी ठेगानाबाट परिचय पत्र लिन नसक्ने कारण भने स्पष्ट रूपमा खुलाउनु पर्दछ । तर, निज निवेदकले आफ्नो स्थायी ठेगाना भएको स्थानीय तहबाट परिचय पत्र लिएको हुनुहुँदैन ।

श्रोत: [अपाँता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धि नियमावली, २०७७](#)

मेरो परिवारमा एकजना सदस्य अपांग हुनुहुन्छ । हामी अहिले हाम्रो स्थायी ठेगाना भन्दा फरक ठाउँमा बस्छौं । के अहिले बसिरहेको ठाउँबाट पनि अपांगता परिचय पत्र लिन सकिन्छ ?

बोक्सीको आरोपको पीडकलाई सजाय र पीडितलाई क्षतिपूर्तीको व्यवस्था छैन ?

बोक्सीको आरोप लगाउने वा बोक्सीको आरोपमा यातना र पीडा दिने पीडकलाई सजाय स्वरूप जरिवाना, कैद वा दुबैको व्यवस्था छ । पीडकले यस अन्तर्गत बढीमा १५ वर्षसम्म कैद सजाय हुन्छ । त्यसै गरेर, बोक्सीको आरोपमा सम्पत्ती तोडफोड वा हानी नोक्सानी गरेमा त्यस बाराबारको खर्च पीडकले व्यहोर्नु पर्ने हुन्छ । पीडित शारीरिक वा मानसिक रूपले अशक्त भएको कारण अस्पताल लगेर उपचार गराउनु परेमा, औषधि उपचार र कुरुवाको खर्च पनि पीडकले व्यहोर्नु पर्नेहुन्छ । पीडकको आर्थिक अवस्था कमजोर देखिएको खण्डमा भने खर्चको व्यवस्था नेपाल सरकारले व्यहोरने व्यवस्था छ ।

श्रोत : <http://mowcsc.gov.np/acts-regulations?page=2>

महिला र त्यसमाथी दुधे बालककी आमा भएकै कारण भण्डै जागिर पाउनबाट बञ्चित भएँ

जागिरको सुरुवात गर्दा मेरी छोरी २ महिना ९ दिनकी थिइन् । म महिला भएको र त्यसमाथी सानो नानी भएकोले अन्तर्वार्ताका क्रममा मैले नपाउने सुनिश्चित जस्तै भएको थियो । जसोतसो जागिर पाएँ । पछि बुझ्दा मेरो ठाउँमा ल्याउन पुरुष प्रतिस्पर्धी कोही नभएकोले मैले जागिर पाएको रहेछु । त्यसबेला मलाई लाज्यो, डिग्री सर्टिफिकेटले मात्र नपुग्ने रहेछ । अन्तरवार्ता लिनै व्यक्तिले, तपाईंको सानो बाच्चा छ हो ? भन्ने प्रश्न नै मलाई अनौठो लाज्यो । नानी भएकै कारण मैले पाएको जिम्मेवारीमा त कदापि सक्छौता गर्ने थिएन । आफ्नो नानीको रेखदेखको लागि मैले व्यवस्था गरेकै थिएँ ।

अब मैले जागिर र घरको जिम्मेवारी सँगसँगै लानुपर्ने भयो । बिहान उठे

देखि साँझ सुत्दासम्म एउटै तालिका थियो - कारखे नानी च्यापेर माइत - अफिस - नानी लिन माइत - र घर । मेरो दिनचर्या यसरी नै बित्यो । थाकेर आइस् भनेर सोध्ने मान्छे नहुँदा त्यो बेलाजस्तो तितो महसुस सायद मैले आज सम्म पनि गरेको छैन । उल्टै “माइतबाट आएकी त हो नि ?” भन्दा भकानिएर आउँथ्यो । परिस्थितिबस श्रीमानबाट पनि त्यसबेला सोचे जस्तो सहयोग पाइन । नानी बिरामी पर्दा समेत कार्यलबाट बिदा दिन समेत गाह्रो मान्थे । सहकर्मी सबै पुरुष, म मात्र एउटी महिला थिएँ ।

मेरो समाजमा पितृसत्तात्मक सोच अझै व्याप्त छ । म आत्मनिर्भर हुनु चाहन्थेँ । मसँग पनि २/४ पैसा होस् भन्ने चाहन्थेँ । मैले कमाएको पैसाले मेरो घर, परिवार चालोस् भन्ने चाहन्थेँ । मैले गर्दा मेरो श्रीमान तथा अन्य घर परिवारमा आर्थिक बोझ कम होस् भन्ने चाहन्थेँ । त्यसै आनुरूप मैले दुधे बालक छोडेर जागिर खाने निर्णय गरेकी थिएँ । अहिले सोच्दा लाज्छ मैले त्यो निर्णय सही गरें । अहिले जीवन सहज भएको छ । दोस्रो नानी पनि भएको छ । पहिलो नानीको बेला नपाएको सहयोग अहिले दोस्रो नानीको बेला पाएँ । श्रीमान लगायत अन्य घरका सदस्यहरूले पनि सहयोग गर्ने भएकाछन् । छोरीलाई माइत राखेर काममा जाने म, छोरालाई घर मै छोडेर काममा जान्छु । मेरो कमाइले घरमा पनि सहयोग भएको छ ।

थाकेर आइस् भनेर सोध्ने मान्छे नहुँदा त्यो बेला जस्तो तितो महसुस सायद मैले आज सम्म पनि गरेको छैन । उल्टै “माइतबाट आएकी त हो नि ?” भन्दा भकानिएर आउँथ्यो ।

समुदायको प्रतिनिधी आवाज

कल्पना देवी साकी,

स्थानीय,

धनगढी उप-महानगरपालिका, वडा नं. ६

म छोरी भएको कारण नै मलाई आमा बुबाले राम्रोसँग पढाउनु भएन । मेरा दाजुभाइले पढ्न पाए, तर मैले भने ४ कक्षासम्म मात्र पढ्न पाएँ । १२ वर्षको उमेरमा मेरो विवाह भयो । त्यसपछि भने दुःखका दिन शुरु भए । खान लगाउनको समस्या त छँदैथियो, त्यसमाथि सासु ससुराको यातना थपियो । श्रीमानले पनि साथ दिनुको साटो यातना नै दिन्थे । पछि म कमाउन भारत जानथाले । त्यहाँ एउटा होटेलमा काम गरें । काम गर्दा पनि श्रीमानले मलाई शारीरिक यातना दिन छाडेनन् । केहि समय पछि मेरो छोरी जन्मियो । दोस्रो पटक पनि छोरी नै भयो । त्यसपछि भने म घरबाट निस्कनु पर्ने बाध्यता भयो । सधै यातनाकै कारण म घरबाट भागेर माइत गए । माइतीमा बस्दा पनि अनेक कुराहरु सुन्नु पर्ने रहेछ । बिहे गरेर गएको छोरी फेरी माइती आएर बसी भन्ने कुरा हुनेरहेछ । छोरी मान्छेलाइ न त घरको भए, न त माइती को नै ।

बिमला देवी साकी

श्रमिक महिला,

धनगढी उप-महानगरपालिका, वडा नं. ६

म जन्मिएपछि, छोरी जन्माई भनेर मेरा बुबाले आमालाई पछिसम्म पनि धेरै नै पीडा दिनुभयो । मलाई धेरै नै पढ्ने इच्छा हुँदाहुँदै पनि मैले पढ्न पाइन । “यसले पढेर के गर्छ ? छोरा भएकी भए पनि पढाउनु हुन्थ्यो” भन्ने कुरा गर्नुहुन्थ्यो । स्कूलको साटो बास्रा चराउन जानुपर्थ्यो । त्यहीबाट पनि लुकेर स्कूल गएँ । करले भए पनि मलाई कक्षा ५ सम्म पढाउनु भयो । १६ वर्षको उमेरमा विवाह भयो । विवाह पछि फेरी उही चक्र सुरु भयो । छोरी जन्माई भनेर म माथि पनि याताना हुन थाल्यो । बल्ल बल्ल जन्मिएको छोरा पनि अपांग जन्मियो । त्यसपछि फेरि अर्को छोरा जन्मिएपछि मात्र

मलाई श्रीमानले राम्रो गर्न थाले । तर, धेरै सन्तान भएका कारण अहिलो निकै गाह्रो छ । बिहान मजदुरी गरेर थोरै आम्दा(नमा घर चलाउनु पर्छ । छोराछोरीलाइ राम्रो शिक्षा दिन सकिएको छैन । मेरी छोरीहरुले पनि मेरै नियती भोग्नुपर्छकी भनेर एकदमै पिर लाग्छ ।

DISCLAIMER

यो अंकमा समेटिएका जानकारीहरू समुदायमा काम गरिरहेका स्वमसेवक, अनलाईन माध्यममा उपलब्ध आधिकारिक स्रोत, सरकारी कार्यालय र अकाउन्टविलिटी ल्याब नेपालको फेलोसिप अन्तरगत काम गरिरहेको महिलाको समुहले विभिन्न व्यक्तिहरूसँगै विगत एक हप्तामा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष गरेको कुराकानीका आधारमा संकलन गरिएका छन् । विषयको महत्व, सान्दर्भिकता र यसले धनगढी उप-महानगरपालिकामा पार्ने सक्ने सकारात्मक प्रभावलाई ध्यान दिएर प्रस्तुत विषयवस्तु छनोट गरिएका छन् । यो अंकमा समेटिएका जानकारी बुलेटिन प्रकाशित भएको मिति सम्म सत्य छन् ।

“Gov-her-nance” अकाउन्टविलिटी ल्याब नेपालले धनगढी उपमहानगरपालिकासँगको सहकार्य र CFLI को सहयोगमा तयार गरिएको हो ।